

**BADIIY TARJIMA UCHUN TARJIMA USULLARI TAHLILI
(J.K.ROULING ASARLARI MISOLIDA)**

Solijonov Juraali Kamoljonovich

Termiz davlat universiteti

Email: solijonov94@gmail.com

UDK 81.2/.4481.25

Xudayberganov Sherali Alisher o'g'li

Termiz davlat universiteti

Gid hamrohligi va tarjimonlik

faoliyati yo'nalishi talabasi

Email: sheralixudayberganov63@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola taniqli yozuvchi J.K.Rouling qalamiga mansub “Garri Potter va alanga kubogi” asarini ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonidagi foydalanilgan tarjima usullarini tahlil qiladi. Zamonlar osha tarjimaga bo'lgan talablar yangilana boradi. Ammo uning ijodiy xarakteri, qayta yaratish san'ati ekanligi o'zgarmaydi. Tarjimaning ko'lami va taraqqiyoti har bir xalqning ma'rifiy darajasiga bog'liq, o'z navbatida, u millatning ijtimoiy tafakkuriga samarali ta'sir etadi va shu bilan birga tarjima jarayonida amalga oshgan tarjima usullari ham muhim ro'l o'ynaydi. Shu bois tarjimon ekvivalentlik, umumlashtirish, transliteratsiya, adaptatsiya kabi usullarni tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: ekvivalentlik, umumlashtirish, transliteratsiya, adaptatsiya

**ANALYSIS OF TRANSLATION METHODS FOR LITERARY
TRANSLATION (ON THE EXAMPLE OF J.K.ROULING'S WORKS)**

ABSTRACT

This article analyzes the translation methods used in the process of translating the work “Harry potter” written by the famous author J.K.Rouling, from English to

Uzbek. Over time, the requirements for translation will be updated. But its creative nature, the art of re-creation, does not change. The scope and development of translation depends on the level of enlightenment of each nation, which in turn has an effective impact on the social thinking of the nation, and at the same time the translation methods used in the translation process play an important role. Therefore, the interpreter analyzes methods such as equivalence, generalization, transliteration, adaptation.

Keywords: equivalence, generalization, transliteration, adaptation

АНАЛИЗ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ СПОСОБОВ ДЛЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА(НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЖОАН РОУЛИНГ)

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются переводческие приемы, использованные в процессе перевода произведения «Гфрри Поттер» известного автора Джоан Роулинг с английского на узбекский язык. Со временем требования к переводу будут обновляться. Но его творческая природа, искусство воссоздания, не меняется. Масштабы и развитие перевода зависят от уровня просвещения каждой нации, что в свою очередь оказывает действенное влияние на общественное мышление нации, и в тоже время немаловажную роль играют переводческие методы, используемые в процессе перевода. Поэтому интерпретатор анализирует такие приемы, как эквивалентность, обобщение, транслитерация, адаптация.

Ключевые слова: эквивалентность, обобщение, транслитерация, адаптация.

KIRISH

Tarjima muammolari har doim tarjimaning eng markaziy nuqtalaridan biri bo'lib kelgan: biz tarjimaning tarjima usullari muammolari sifatida ko'rib chiqishimiz kerak. Neil Filip asarini tarjima qilish jarayoni shu qadar, inson satrlarga

chuqur kiruvchi va munozaraliki kuchli stilistika olamida yashashi mumkin. Asarning so'z qurilishi oldiga ulkan izlanish va tahlillarni talab qiladigan ulkan vazifalarni qo'ydi. Asardagi keltirilgan har bir so'zning, asaridagi tarjima usullari borasida o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida tarjimon asardagi va tarjima tilidagi qoidalarni bilishi va so'z boyligiga ega bo'lihi kerakligiga amin bo'ldim

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYASI

Mazkur maqola uchun tadqiqot davomida tarjima qiyosiy adabiyot, qarama qarshi tavsifli tarjima va lingvistik atamalarining izohli hamda tarjima usullari tahlili, adabiyotning stilistik tahlili ko'rib, o'rganilib chiqildi. Ushbu tadqiqot uchun, "Tarjimashunoslik terminlarining ko'p tilli lug'at-ma'lumotnomasi" qo'llanmasidan foydalanildi.

"Ingliz tili"- (inglizcha: English) — hind-yevropa oilasining german guruhiga kiruvchi til. Ingliz xalqining tili. Avstraliya, AQSH, Birlashgan Qirollik, Hindiston, Irlandiya, JAR, Kanada, Liberiya, Malta va Yangi Zelandiyaning rasmiy tili. Ingliz tili dunyodagi eng ko'p ishlatiladigan tillar ichida 3-o'rinda turadi (Ispan hamda Mandarin Xitoycha tillardan keyin). Yevropa Ittifoqining asosiy tili. BMTning rasmiy ish yuritish tillaridan biri, Buyuk Britaniya, Irlandiya, Shim. Amerika, Avstraliya, Yangi Zelandiya, Osiyo va Afrikadagi ko'pgina mamlakatlarda tarqalgan. Bu tilda yer yuzidagi 400 milliondan ortiq kishi gaplashadi (1992). Buyuk Britaniya va Shim. Irlandiya, AQSH, Avstraliya, Yangi Zelandiya, Kanada (fransuz tili bilan birga), Irlandiya (irland tili bilan birga), Hindiston va 15 ta Afrika davlati (JAR, Nigeriya, Gana, Uganda, Keniya, Tanzaniya va b.)da rasmiy til sifatida qo'llaniladi. Ingliz tili qadimgi german qabilalari (ingliz, saks va yut)ning tillaridan kelib chiqqan.

"O'zbek tili" -(O'zbekcha) — Oltoy tillari oilasining turkiy tillar turkumiga kiruvchi tildir. Ushbu til O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiq davlat tili hisoblanadi. Davlat tili haqidagi qonun 1989-yil 21-oktabrda qabul qilingan. 1995-yil 21-dekabrda takomillashtirildi.

EKVIVALENTLIK - 1. Ekvivalent - (lot. *aequivalens*; rus. *равноценное, равнозначнее, равносильное*; o'zb. *teng baholi, teng qiymatli, teng kuchli*). Ikki

tilda, kontekstsiz ham, ma'nolari bir-biriga monand va bir-birining o'mini qoplay oladigan maqol, matal va idiomalami "ekvivalent birikma" deb qabul qilinadi.

TARJIMA MATNINI ADAPTATSIYA QILISH - tajima matnini mavzu va unga oid bo'lgan vositalar (personajlar, reaiiyalar)ni qayta ishlash. Adaptatsiya asliyatni qabul qiluvchi tarjima tili o'quvchilarinir kommunikativ ehtiyojlari va adabiyot qoidalari asosida amalga oshiriladi.

NATIJA

Tarjima usullari adabiy asar obrazlarini yaratishda, uning asosiy mavzu va motivlarini joylashtirishda, badiiy vaqt va makonni shakllantirishda ishtirok etadi, nafaqat mazmun-faktik, balki subtekst ma'lumotlarini ham beradi. Matnning g'oyaviy-estetik mazmunini ochish, ko'pincha uning yashirin ma'nolarini ochish. "Adabiy matnga semantik jihatdan yetarli bo'lmagan holda kiritilgan obrazlar semantik jihatdan boyitilgan holda chiqadi va ma'lum assotsiativ ma'nolar majmuasini qo'zg'atuvchi signal vazifasini bajaradi". Birinchidan, tarjimaning qanchalik to'g'ri va tushunarli bo'lishi uchun asar hamda tarjimon butun vujudi bilan ishlashi kerak bo'ladi hamda ma'lum bir tarixiy va madaniy asoslarga ega bo'lishi ham maqsadga muvofiqdir. Ikkinchidan, muallif modalligi har sohada u yoki bu vaziyatni tanlashda, uning etimologiyasini hisobga olishda namoyon bo'ladi, to'g'ri nomlar ularning o'zaro ta'sirida matnning onomastik makonini tashkil qiladi, ularni tahlil qilish ularning dinamikasidagi asarning turli personajlari o'rtasida mavjud bo'lgan bog'lanish va munosabatlarni ochib berishga, uning badiiy olami xususiyatlarini ochib berishga imkon beradi.

MUHOKAMA

Mazkur asar zamonaviy yozuvchi J.K.Roulingning eng mashhur asarlaridan biri bo'lib, uning asarlari butun dunyoda muvaffaqiyat qozonmoqda. Bu nozik psixologik detektiv janrdagi hayotiy hodisalar aks etgan sirli va oldindan aytib bo'lmaydigan burilishlarga to'la. Asar qahramonlari o'zlari ustida ishlaydi, tajriba orttiradi, tijoratlarni yo'lga qo'yadi, xato qiladi va yozuvchi ularning xatolarini tahlil qiladi. Asar voqealari insonning psixologik yuksalishiga xizmat qiladi. Asarda keltirilgan har bir obraz allaqachon belgi bo'lib, faqat u qodir bo'lgan barcha ranglar

bilan o'ynaydi. Obraz adabiy matnning asosiy birligidir, eng muhim belgi vazifasini bajaradi, u sarlavha bilan birga asar o'qilishi bilan yangilanadi. Bu, ayniqsa, sarlavha pozitsiyasini egallagan va shu bilan o'quvchi e'tiborini tortgan obraz jalb qilganda, ayniqsa uni asarning badiiy olamida ajratib turadigan holatlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Semantik jihatdan murakkab bo'lgan o'ziga xos nom badiiy matnning nafaqat izchilligini, balki semantik ko'p o'lchovlilikini yaratishda ham ishtirok etadi. Bu muallifning niyatini amalga oshirishning eng muhim vositalaridan biri bo'lib xizmat qiladi va katta miqdordagi ma'lumotni jamlaydi.

Tarjima ikki xil mazmunga ega: tarjima jarayoni va jarayon natijasidagi asar. Bularning ikkisini ham muvozanatda ushlab anchayin murakkab. Tarjimon yozuvchi yoki muallifning uslubini tushunib yetishiga vaqt kerak. Yozuvchi qalami qanchalik o'tkir bo'lsa, tarjimon mahorati ham shunchalik kuchli bo'lishi kerak.

XULOSA

Maqoladagi nomlar badiiy adabiyotning asosiy quroli sifatida aytiladigan so'z, roman atamaları ranginligi va ularning vazifasi orqali tanlanadi. Toponimlarni tarjima qilish jarayonida e'tiborli bo'lish talab etiladi. Har bir toponim o'zining ma'lum bir o'z mohiyatiga ega. Ba'zida asarning asliyat tilida keltirilgan antroponimlarni tarjima tiliga o'girish shart emas. Ularning o'z holicha qolgani maqsadga muvofiq. Toponimlarni tarjima qilish jarayonida tarjimasi xato belgilansa asardagi o'sha atamaning butun vazifasi va asardagi ma'nosi o'zgarib ketadi. Bu esa tarjimaning g'aliz bo'lib qolishiga sabab bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'ramurodova, Z., & Solijonov, J. (2022, April). JK ROULINGNING "BIDL QISSANAVIS ERTAKLARI" ("THE TALES OF BEEDLE THE BARD") ASARIDAGI ANTROPONIMLARNING O'ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLARI. In *МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ: "СОВРЕМЕННЫЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ПАРАДИГМЫ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ II"* (Vol. 2, No. 18.03, pp. 554-560). <https://doi.org/10.47100/nuu.v2i18.03.115>

2. Kamoljnovich, S. J. (2022). JK ROULINGNING FANTASTIK ASARLARIDAGI ANTROPONIMLARNING LINGVO-PERSPEKTIV MUAMMOLARI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(1), 334-343. <https://doi.org/10.24412/2181-2454-2022-1-334-343>
3. Kamoljnovich, Solijonov Juraali. "JK ROULINGNING FANTASTIK ASARLARIDAGI ANTROPONIMLARNING LINGVO-PERSPEKTIV MUAMMOLARI." *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)* 2.1 (2022): 334-343.
4. N. Erkaboyeva “ Ona tili fanidan ma’ruzalar to’plami “ Toshkent – 2020
5. Perry, P. J. (2003). *Teaching Fantasy Novels: From The Hobbit to Harry Potter and the Goblet of Fire: From The Hobbit to Harry Potter and the Goblet of Fire*. ABC-CLIO.